

Kommunaløkonomiske

ord og uttrykk

2023

Rana
kommune

Ordlisten er ment å være et verktøy for å kunne lettere forstå ord og uttrykk som brukes i kommunens dokumenter knyttet til de ulike budsjett og regnskapsprosessene.

Akkumulert regnskapsresultat

Forteller om kommunen har et historisk mer- eller mindreforbruk. Merforbruk (underskudd) betyr at kommunen kan være eller kommer til å havne i ROBEK. Nøkkeltall i KOSTRA

Anbud

Formeldt tilbud etter bestemt prosedyre, ikke forhandlingsbar.

Anleggsmidler

Den delen av kommunens eiendeler som ikke uten videre kan omsettes til kontanter. Består av blant annet eiendommer, utstyr og pensjonsfond. Finnes i balansen.

Anordningsprinsippet

Anordningsprinsippet fastslår at alle kjente inntekter og utgifter skal tas med i regnskapet enten de er betalt eller ikke.

Anskaffelse

Er prosessen fra en ide og et behov oppstår til et kjøp er bokført og betalt.

Arbeidskapital

Viser om kommunen har penger til å betale regningene sine.

Arbeidskapital = Omløpsmidler – Kortsiktig gjeld.

Nøkkeltall i KOSTRA, finnes i balansen.

Arbeidsplan

Hva den enkelte medarbeider skal gjøre i løpet av året for å bidra til at målene nås

Avrop

Bestilling innen en rammeavtale.

Avskrivninger

Viser det årlige verditapet for kommunens anleggsmidler. Inngår ikke i kommunens netto driftsresultat, men er en del av brutto driftsresultat. Finnes i regnskapet og i skjemaet «Økonomisk oversikt – drift»

Basistilskudd

Et fast beløp på om lag 6,5 millioner kroner som alle kommuner mottar via inntekts-systemet. Omtales i Grønt hefte i statsbudsjettet.

Bestiller – utførermodell

Konkurransetsetting forutsetter at en instans i kommunen innbyr aktører i markedet til å gi anbud/tilbud på produksjon av en tjeneste, og at en av aktørene er intern enhet i kommunen. For bl.a. annet å unngå uheldige habilitetsproblemer, må det være størst mulig organisatorisk avstand mellom bestillerenheten og utførerenheten. Bestiller-/utførermodellen medfører m.a.o. et skille mellom planleggende, myndighetsutøvende og bestillende enhet på den ene siden og en utfører enhet på den andre.

Bruk av lån

Forteller hva kommunen har brukt av nye lån for å finansiere investeringene. Sier ikke noe om hva kommunen totalt har tatt opp i nye lån. Finnes i investeringsregnskapet.

Bruk av fond

I et regnskap disponeres kapitalen på flere fond. Disposisjonsfond er et variabelt fond hvor overskudd og underskudd føres. På reservefond avsettes beløp som skal sikre bedriftens økonomi langsiktig.

Brutto driftsinntekter

Kommunens samlede inntekter. Nøkkeltall i KOSTRA, finnes også i regnskapet.

Brutto driftsresultat

Viser hvilken del av inntektene som står igjen etter at de utgiftene som har vært bundet til kommunes drift er dekket.

Brutto driftsoverskudd brukes i første omgang til å dekke finansutgifter, dvs. nettoutgifter til renter og avdrag på lån (betjene gjeld).

Brutto driftsresultat er driftsinntektene (skatt, stats-tilskudd og gebyrer) minus driftsutgiftene (lønninger og varer/tjenester).

Bruttorammer

Mange kommuner fordeler budsjettet etter bruttorammer. Etaten kan ikke bruke mer penger enn den har fått tildelt, selv om den skulle få høyere inntekter enn ventet.

Budsjettskjema

Budsjettet skal settes opp i Budsjettskjema 1a og 1b, som også sendes inn til Fylkesmannen. Er tilgjengelig i KOSTRA.

Bundet fond

Penger kommunen har satt av til helt bestemte formål. Pengene kan ikke uten videre brukes til annet enn formålet.

Bærekraft

(engelsk: sustainability) er et begrep som brukes for å karakterisere økonomiske, sosiale, institusjonelle og miljømessige sider ved menneskelige samfunn.

Begrepet bærekraft er ideen om begrensninger som følger av teknologisk utvikling og sosial organisering på miljøets evne til å møte nåværende og fremtidige behov.

Bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling er utvikling som imøtekommer behovene til dagens generasjon uten å redusere mulighetene for kommende generasjoner til å dekke sine behov.

For å sikre bærekraftig økonomisk utvikling er det en rekke krav og de viktigste er:

- Driftsresultatet skal dekke renter, avdrag og nødvendige avsetninger. Dette er det såkalte balansekravet.
- Regnskapsmessige underskudd fra tidligere år skal dekkes inn.
- Engangsinntekter skal ikke brukes for å dekke driftsutgifter.
- Det kan kun lånes for å finansiere eiendeler av varig verdi, og lånet må betales tilbake i eiendelens levetid sånn kommuneloven legger opp til.

Demografi

Demografi er befolkningslære eller befolkningsbeskrivelse. Faget beskriver og forklarer befolkningsstørrelse, alders- og kjønnsfordeling, geografiske fordeling, samt de demografiske komponentene fruktbarhet, dødelighet og migrasjon (flytting).

Disponibel inntekt

Kommunens frie inntekter etter at utgiftsbehovet er dekket. Forteller hvor stor økonomisk handlefrihet kommunen har. Det samme som korrigert inntekt.

Disposisjonsfond

Penger kommunen har satt av, men som ikke er knyttet til noe bestemt formål

Drift

Alminnelige løpende utgifter og inntekter – i driftsregnskapet.

Durasjon

Lån (og plasseringer) tilbakebetales ved forfall - og renter underveis betales på avtalte terminatoer frem til forfall. Til sammen utgjør dette lånets/plasseringens kontantstrømmer. Durasjon er den gjennomsnittlige tid (antall år) det tar før disse kontantstrømmene utveksles. Kontantstrømmene veies med størrelsen. Mer folkelig (men ikke korrekt) kan man si at durasjonen er et uttrykk for gjennomsnittlig rentebinding.

Egenkapitalandel

Det mest brukte nøkkeltallet er å beregne egenkapitalandelen i tillegg til likviditetsgrad. Dette nøkkeltallet er nært knyttet til finansiering og sier noen om virksomhetens evne til å tåle tap. Dette er simpelthen egenkapitalen i prosent av totalkapitalen.

Den sier noe om hvordan aktiva er finansiert. Nøkkeltallet gir et uttrykk for soliditeten. Jo større andel som er finansiert med lån desto større er usikkerheten for virksomheten.

Det finnes ingen norm eller klare retningslinjer for hvor stor egenkapitalen bør være. Tidligere ble det antydning at egenkapitalen minste burde være 50. I dag er det svært sjelden at egenkapitalen er så høy. Hva som er nedre grense, er det ikke sagt noe om.

Når det gjelder aksjeselskaper har man ikke lov å dele ut utbytte dersom egenkapitalprosenten er mindre enn 10 prosent. En egenkapital på under dette må regnes som veldig lavt.

Egenkapitalandelen bør regnes ut fra verdijustert egenkapital. At de bokførte verdier sjelden stemmer med de virkelig har man sett nok av eksempler på.

Eiendomsskatt

Eiendomsskatt er en skatt som betales på grunnlag av et takstmessig verdianslag på fast eiendom. Det er eiendommen som er gjenstand for beskatning, og eierens inntekt

av eiendommen har ikke betydning for utmålingen av skatten.

Engangskjøp

Kjøp av en vare eller tjeneste som ikke utføres regelmessig gjennom året.

Factoring

Kommunens kundefordringer (utgående fakturaer) selges til et faktoringsselskap. Kommunen får dermed frigjort kapital, men får økte kostnader til gebyr m.v. til faktoringsselskapet.

FDV – FDVU

F=Forvaltning
D=drift
V=vedlikehold
U=Utvikling

FDV = Forvaltning, drift og vedlikehold
FDVU = Forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling.

Uttrykkene benyttes i forbindelse med eiendommer og beskriver hvilke typer utgifter/kostnader som inngår.

Finansieringsanalyse

Kommunebudsjettet er en finansieringsanalyse. Oppmerksomheten er rettet mot hvor pengene kommer fra og hva de brukes til. Overskudd eller underskudd er av underordnet betydning, i motsetning til bedriftsregnskapet.

Finansinntekter

Inntekter på renter, aksjer, avdrag på lån og utbytter.

Finansutgifter

Utgifter til renter og avdrag på lån.

Frie disponible inntekter

Begrep i kommunebudsjettet som viser hva kommunen har å bruke på driften.

Inkluderer både rammetilskudd, skatteinntekter, gebyrinntekter og øremerkete overføringer. Villedende begrep, sier ingenting om hvor stor økonomisk handlefrihet kommunen har.

Frie inntekter

Under begrepet frie inntekter ligger skatt på inntekt og formue + statens rammetilskudd til kommunene.

Fond

Fond er avsetninger kommunen har foretatt i tidligere regnskaps år for å ha grunnlag for egenfinansiering av investerings, eller spesielle driftsformål i senere år.

Kommunens fondsbeholdning fordeler seg på disposisjonsfond, bundne driftsfond, ubundne investeringsfond, bundne investeringsfond. Det er bare disposisjonsfondet som kan brukes fritt til drift eller investeringer.

Fondene er kommunenes økonomiske reserver bygget opp ved overskudd eller ved salg av eiendom eller inntekt knyttet til el.verk m.v. I bundne investeringsfond kan det også ligge ubrukte lånemidler.

Fondskapital

Det vil si en oversikt over de midler kommunen har avsatt til senere bruk.

Formuesbevaringsprinsippet

Driftsutgifter + netto rente - og avdragsutgifter i budsjettet (regnskapet) kan ikke være større enn løpende inntekter Kapitalinntekter kan ikke brukes til dekning av alminnelige løpende utgifter

Generasjonsprinsippet

Er et finansielt prinsipp som sier at de som nyter godt av et tilbud også må bære kostnaden, fordi det ikke skal utsettes til senere generasjoner.

Gjeldsbelastning

Det vil si en oversikt over de forpliktelser kommunen har (som vil bety framtidige rente – og avdragsutgifter og som derved påvirker kommunens framtidige handlefrihet)

Grunnboken

Register over tinglyste rettigheter og heftelser i fast eiendom og andeler i borettslag. Hver registreringsbetegnelse har et grunnbokblad som inneholder opplysninger om hjemmel, pengeheftelser, servitutter og grunndata.

Grunnbokshjemmel

Den eller de personene som er tinglyst som eiere av en eiendom, har grunnbokshjemmel til eiendommen. Grunnbokshjemmelen kan overføres til andre ved å tinglyse et hjemmels-dokument, for eksempel et skjøte eller en hjemmels erklæring ved arv, skifte og uskifte.

Grønt hefte

Tilleggsinformasjon til statsbudsjettet. Inneholder oversikt over hvor store rammetilskudd og skatteinntekter kommunene skal få neste år. Utgis av Kommunal- og regionaldepartementet.

I Grønt hefte finnes både leser veiledning, regneeksempel og presentasjon av inntektssystemets elementer samt beregning av rammetilskuddet for den enkelte kommune eller fylkeskommune. Grønt hefte inneholder også kriteriedataene som ligger til grunn for beregningene.

Beregningsteknisk dokumentasjon (Grønt hefte) viser fordelingen av rammetilskuddet for den enkelte kommune og fylkeskommune og legges frem som vedlegg til statsbudsjettet (Prop. 1 S) hvert år.

Heftelse

Særlig innskrenkning i eiers rett til en eiendom eller gjenstand. Rettighetshaver til heftelse kan være personer eller en annen eiendom. Eksempel er panterett og forkjøpsrett.

Hjemmelshaver

Den eller de personene som er tinglyst som eiere av en eiendom er hjemmelshavere og har grunnbokshjemmel til eiendommen.

Hovedregelen er at ingen kan selge, pantsette eller tinglyse andre dokumenter som gjelder eiendommen uten samtykke fra hjemmelshaveren.

Inntektssystemet

Mekanismen som fordeler penger mellom kommunene. Rammetilskudd fordeles via utgiftsutjevning, skatteinntekter via inntektsutjevning.

Inntektsutjevningen

Kommunenes skatteinntekter som utjevnes gjennom inntektsutjevningen, er inntekts- og formuesskatt fra personlige skatteyttere og naturressurs-skatt fra kraftforetak.

Siden 2005 hatt vi hatt en symmetrisk utjevning som innebærer at referansenivået i inntektsutjevningen er landsgjennomsnittet for skatt per innbygger, og at kompensasjons- og trekkgrad er lik.

I dagens system er det 60 prosent symmetrisk utjevning. Dette betyr at kommuner med skatteinntekter per innbygger under landsgjennomsnittet blir kompensert for 60 prosent av differansen mellom egen skatteinngang og snittet.

Kommuner med skatteinntekter per innbygger over landsnittet får et trekk på 60 prosent av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennom-snittet.

For å ivareta kommuner med lav skatteinngang ekstra blir det, i tillegg til den symmetriske delen, gitt en tilleggskompensasjon til kommuner med skatteinntekter per innbygger under 90 prosent av landsgjennomsnittet. Disse kommunene blir i tillegg til den symmetriske utjevningen kompensert for 35 prosent av differansen mellom egne skatteinntekter per

innbygger og 90 prosent av landsgjennom-snittet. Finansieringen av tilleggskompensasjonen skjer ved at hver kommune trekkes med et likt beløp per innbygger.

Innkjøp

Er prosessen fra utarbeidelse av en kravspesifikasjon eller bestilling til et kjøp er bokført og betalt.

Insuffisient

Når omløpsmidler er mindre enn kortsiktig gjeld, mangler kommunen penger til å betale regningene sine.

Intern kontroll økonomi (Administrativ egenkontroll)

Intern kontroll økonomi omfatter i videste forstand den organisering av arbeidet og alle de metoder og tiltak som en kommune har satt i verk for å beskytte sine eiendeler, kontrollere nøyaktigheten og påliteligheten av regnskapsmessige data, øke effektiviteten og sørge for at vedtak og de retningslinjer som er fastlagt, blir fulgt.

Investeringer

Utgifter til kapital/finansformål og finansinntekter ekskl. Låneopptak og midler fra fond, likviditetsreserven – investeringsregnskapet.

Investeringsregnskap

Den delen av regnskapet som omfatter investeringene, og hvordan disse er finansiert.

Kassekreditt

Banklån som er ment å finansiere en del av driften i en bestemt periode/situasjon. Ikke anleggsmidler.

Kommunaløkonomisk bærekraft

Kommunal økonomisk bærekraft (KØB) oppstår når økonomien gir handlekraft til å møte fremtidens utfordringer, slik at

fremtidige generasjoner får samme muligheter for tjenester og utvikling.

Det store spørsmålet er – hva må til for å styre økonomien på en bærekraftig måte?

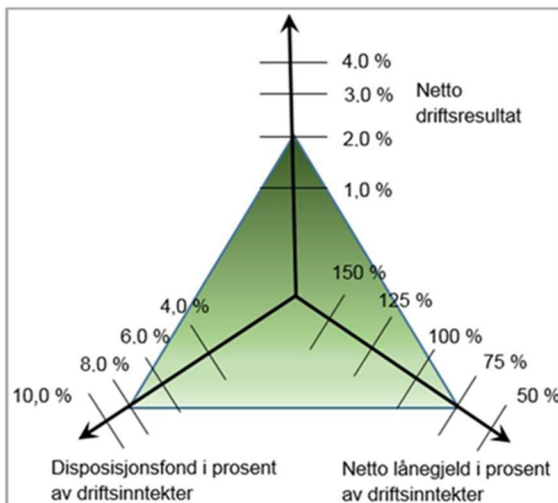
KØB-modellen i Rana kommune

Riksrevisjonen gjennomførte i 2014-2015 en undersøkelse om kommunenes låneopptak og gjeldsbelastning, hvor de vektla parameterne netto driftsresultat (NDR), gjeldsgrad og disposisjonsfond.

Parameterne er brukt i modellen for å visualisere den kommunal økonomiske bærekraften, hvor hver av parameterne fikk sitt hjørne i trekanten med skalering i henhold til forhåndsdefinerte handlingsregler.

For å formidle at modellen skaper handlingsrom, er modellen utarbeidet slik at den blir større når bærekraften er god.

Budskapet til beslutningstakerne og andre er at stort handlingsrom, en stor trekant, gir styringsrom og muligheter for å drive samfunnsbygging. Med andre ord – trekanten skal ikke være begrensende, men virke motiverende og engasjerende når kommunestyret skal gjøre beslutninger.

KØB-modellen er enkel å forstå og vanskelig å misforstå. Den har en positiv vinkling og viktige forhold i kommuneøkonomien er med.

Brukt med fornuft kan den bidra til gode bærekraftige økonomiske beslutninger.

Kommunestyrets enekompetanse i økonomisaker

Følgende oppgaver ligger det kun til kommunestyret å fatte endelig vedtak på:

- Vedta økonomiplan og årsbudsjett.
- Fastsette årsregnskap.
- Fastsette skatter, rammetilskudd etc.
- Fastsette renter, avdrag, avsetninger og bruk av avsetninger.
- Fastsette investeringsbudsjettet i sin helhet pr. prosjekt /tiltak.
- Kommunale garantier.

Konsesjonsinntekter

Kommuner som huser vannkraftanlegg har rett på å kjøpe billig kraft fra anlegget. Den kraften kan kommunen selge videre til markedspris. Inntektene fra dette er konsesjonskraftinntekter.

Kontantbeholdning

Kontantbeholdning forstår vi de midler som kommunen har til disposisjon for å kunne dekke de daglige forpliktelser. Midler i bank og obligasjoner som kan selges, det vil si gjøres likvide på kort varsel.

Korrigert inntekt

Kommunens frie inntekter etter at utgiftsbehovet er dekket. Forteller hvor stor økonomisk handlefrihet kommunen har. Det samme som disponibel inntekt.

Kostnadsnøkkel

Tekniske beregninger som bestemmer hvordan rammetilskuddet skal omfordes mellom kommunene. Kommuner som er billige i drift (lav verdi i kostnadsnøkkelen) gir fra seg penger, kommuner dyre i drift (høy verdi i kostnadsnøkkelen) får penger. Er det

samme som utgiftsindeks. Tabell over kostnadsnøkklene finnes i Grønt hefte.

KOSTRA (KOMMUNE OG STAT RAPPORTERING)

Database der kommunene rapporterer en rekke regnskapsdetaljer og annen informasjon om kommunenes tjenesteproduksjon. Rapporter publiseres av Statistisk sentralbyrå 15. mars og 15. juni.

Gir oss muligheter til å beskrive og sammenligne kommunenes økonomiske situasjon og utvikling. Ved å sammenholde regnskapsmessige nøkkeltall med demografiske data og kommunenes behovsprofiler kan forskjeller i strukturelle forhold, driftseffektivitet og politiske prioriteringer i noen grad synliggjøres.

KOSTRA: Akkumulert regnskapsresultat i % av brutto driftsinntekt:

Indikatoren viser differansen mellom regnskapsmessig merforbruk og regnskapsmessig mindreforbruk i prosent av driftsinntektene akkumulert over tid.

Regnskapsmessig mer - eller mindreforbruk er bunnlinjen i kommuneregnskapet etter bruk og avsetning av fondsmidler.

KOSTRA: Brutto driftsinntekter per innbygger

Indikatoren viser kommunens brutto driftsinntekter i kroner per innbygger. Brutto driftsinntekter er de samlede kommunale driftsinntektene, og inkluderer alt fra skatteinntekter og rammetilskudd til alle slags salgs- og leieinntekter.

KOSTRA: Brutto driftsutgifter i kroner per innbygger:

Brutto driftsutgifter er de samlede driftsutgiftene inkludert avskrivninger korrigeret for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp mv. Brutto driftsutgifter per innbygger i kommunen viser enhetskostnaden ved den totale kommunale

virksomhet og kan også være en produktivitetsindikator.

KOSTRA gir også en oversikt over hvor stor andel av kommunenes driftsutgifter som går til lovpålagte oppgaver. Ikke lovpålagte tjenester består i hovedsak av administrasjon, kultur og tekniske tjenester.

KOSTRA: Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter

Indikatoren viser netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene. Netto driftsresultat beregnes ut fra brutto driftsresultat, men tar i tillegg hensyn til resultat eksterne finansieringstransaksjoner, dvs. netto renter, netto avdrag samt kommunale utlån, utbytter og eieruttak, og er i tillegg korrigeret for avskrivninger slik at disse ikke gir resultateffekt. Netto driftsresultat kan enten brukes til finansiering av investeringer eller avsettes til senere bruk.

KOSTRA: Brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter

Indikatoren viser differansen mellom brutto driftsinntekter og brutto driftsutgifter i prosent av driftsinntektene. Avskrivninger, som er et uttrykk for verdiforringelsen på kommunale anleggsmidler, føres i driftsregnskapet, men blir eliminert før regnskapsmessig resultat fastsettes. I indikatoren brutto driftsresultat gis imidlertid avskrivningene resultateffekt, og kan følgelig brukes for sammenligning med det resultatorienterte regnskapssystem, som primært brukes i privat næringsliv.

KOSTRA: Netto driftsutgifter i kroner per innbygger

Netto driftsutgifter viser driftsutgiftene inkludert avskrivninger etter at driftsinntektene, som bl.a. inneholder øremerkede tilskudd fra staten og andre direkte inntekter, er trukket fra. De resterende utgiftene må dekkes av de frie inntektene som skatteinntekter, rammeoverføringer fra staten

mv. Netto driftsutgifter per innbygger kan være en prioriteringsindikator.

KOSTRA: Frie inntekter per innbygger

Indikatoren viser kommunens frie inntekter i kroner per innbygger. Med frie inntekter menes inntekter som kommunene kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Skatt på inntekt og formue og rammetilskudd fra staten defineres som frie inntekter.

Ved å sette utviklingen i frie inntekter og netto driftsutgifter i sammenheng får vi en synliggjøring av utviklingen i kommunenes økonomiske handlingsrom.

KOSTRA: Gjeldsutgifter. Langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter

Indikatoren viser langsiktig gjeld i prosent av driftsinntektene. Ordinære renter og avdrag på lån skal finansieres av driftsinntektene, og indikatoren viser langsiktig gjeldsbelastning i forhold til disse. Lån beregnet for videreformidling til andre instanser/innbyggere, såkalte formidlingsutlån, inngår også i indikatoren. Langsiktige lån har normalt lengre løpetid enn ett år.

Leasing

Er en finansieringsform som kan sees på som en mellomting mellom leie og lånefinansiering. Utleier, som ofte er en finansinstitusjon, underavdeling av bank eller forsikringselskap, har eiendomsretten til leasingobjektet, mens leasingtaker, eller leier, har bruksrett.

Det skilles mellom finansiell og operasjonell leasing, men den nøyaktige definisjonen av disse kan ofte være flytende. Ved finansiell leasing er det leasingtakeren som har den finansielle risikoen, mens det ved operasjonell leasing er utleieren. I Norge er personbiler, på grunn av spesielle avgiftsregler, vanlige leasingobjekter, men også produksjonsutstyr og løsøre er ofte leasingfinansiert. I prinsippet

kan enhver formuesgjenstand leasingfinansieres.

Regnskapsmessig behandles leasingleie som en kostnad og ikke en investering, noe som gjør at leien (som i prinsippet består av rente og avdrag) kan utgiftsføres i sin helhet. Imidlertid kan ikke leasingobjektet aktiveres i regnskapet, noe som gjør at man mister muligheten til avskrivninger.

Leverandørkjede

En leverandørkjede utgjøres av de aktørene som er involvert i fremstilling av en vare, fra råvare til ferdig produkt.

Likviditet

Kommunens likviditetssituasjon: Dvs. forholdet mellom finansielle omløpsmidler (Kontanter, fordringer som skal innbetales til kommunen på kort sikt m.m.) og de kortsiktige forpliktelser kommunen har. (Betalingsevne).

Likviditetsgrad 1 = Omløpsmidler/Kortsiktig gjeld

Likviditetsgrad 2 = Mest likvide omløpsmidler/Kortsiktig gjeld

Før man beregner likviditetsgradene bør man ta med neste års avdrag på langsiktig gjeld som kortsiktig.

Merforbruk

Hvis kommunens resultat etter årsoppgjørdisposisjoner er negativt, har kommunen hatt et merforbruk. Det kan føre til plassering i ROBEK.

Mindreforbruk

Hvis kommunens resultat etter årsoppgjørdisposisjoner er positivt, har kommunen hatt et mindreforbruk. Pengene kan kommunen bruke som den vil.

Målstyring i praksis (Målstruktur)

Eksempel på overordnet mål: Innenfor kommunens rammebetingelser bidra til at levekårene blir så gode som mulig, og mest mulig likeverdige i hele kommunen.

Eksempel på hovedmål: Effektive kommunale tjenester med riktig kvalitet og i tilstrekkelig omfang basert på innbyggernes behov. (Velferd i balanse)

Økonomiplanmål	Økonomiplanmål	Økonomiplanmål
1 (Produksjon)	2 (Effektivitet)	3 (Kvalitet)
Resultatkrav	Resultatkrav	Resultatkrav
Tiltak	Tiltak	Tiltak

Lykkes: Folkevalgte må ha eierforhold til målene. Målene må være presise og konkrete og ikke uttrykke selvfølgheter. Det må være sammenheng mellom mål og ressursbruk. Mål og resultatkrav begrenses. Unngå måljungel.

Netto driftsresultat

Forteller om kommunens drift gikk med overskudd eller underskudd. Det viktigste nøkkeltallet i kommunens regnskap, og det som ligner mest på driftsresultat hos en bedrift. Omhandles som nøkkeltall i KOSTRA, men finnes ikke nødvendigvis i kommunens eget budsjett og regnskap.

Viser om driftsinntektene har vært tilstrekkelige til å dekke drifts- og finansutgiftene. Netto driftsresultatet er dermed en sentral størrelse når det gjelder å bedømme kommunens økonomiske «helsetilstand».

Overskudd er disponibelt til egenkapital til investeringer og avsetninger til fond. Netto driftsresultat er brutto driftsresultat minus renter og avdrag. Netto driftsresultat viser hvor mye som er igjen for å investere eller bygge opp reserver.

Nettorammer

Noen kommunestyrever vedtar budsjett med nettorammer. Da kan etaten selv disponere

pengene som de vil så lenge den totale budsjettrammen ikke blir brutt.

Niborrente

interbankrente, en rente som bankene kan låne til seg imellom. Mer presist: hva de største bankene i kronemarkedet i utgangspunktet er villig til å tilby likviditet til gjennom valutabytte. Priser stilles for ulike perioder. Mest brukt er 3 mnd.

Obligasjon

En obligasjon er et rentebærende, omsettelig verdipapir, gjerne lagt ut som et standardisert lån i et organisert marked, med lengre løpetid enn ett år ved utleggelse.

Offentlig tjenstepensjon

Tjenstepensjon er en pensjonsordning som arbeidsgiveren betaler for. De som jobber i offentlig sektor har offentlig tjenstepensjon. Den kalles en bruttoordning fordi det er en nær sammenheng mellom tjenstepensjon og folketrygden.

Omløpsmidler

Konter og andre eiendeler kommunen raskt kan omgjøre til kontanter. Finnes i balansen.

Periodisering

Et grunnleggende begrep innen regnskapsføring. Når for eksempel en utgift pådras i en periode, men ikke forfaller til betaling før neste, må første perioden belastes med sin forholdsmessige andel av kostnaden.

Premieavvik

En teknisk beregning av forskjellen på det kommunen betaler inn i pensjonspremie og hva kommunens framtidige pensjonsforpliktelser øker med. Er med på å bestemme hva som blir pensjonsutgiften kommunen må regnskapsføre.

Rammeavtale

Avtale med en leverandør om leveringsmuligheter og betingelser for mulige eller avtalte leveranser.

Rammetilskudd

Et tilskudd som alle kommuner får, basert på innbyggertall. Tilskuddet blir utjevnet i tråd med kostnadsnøkkelen. Oversikt over rammetilskuddet finnes i Grønt hefte.

Referanserente

En rente det er naturlig å sammenligne egne resultater (porteføljenteren) med (også kalt benchmarking).

Regnskapsanalyse

En regnskapsanalyse viser hvordan kommunens økonomiske «helsetilstand» har utviklet seg i en tidsperiode – og gir grunnlag for å prognostisere hvordan denne utviklingen påvirker kommunens økonomiske handlefrihet framover.

I analysen legges det vekt på de utviklings-trekk som har betydning for kommunes framtid. Spesielt gjelder dette:

- Endringer i kommunes inntektsgrunnlag.
- Endringer i kommunens formue og gjeld.
- Bindinger som er skapt, f.eks gjennom tilsetninger (som vil binde lønnsmidler også i framtiden)
- investeringer (som vil kreve midler til drift og til nedbetaling av lån og renteutgifter).

Sammendrag: Regnskapsanalyse utarbeides ved hjelp av nøkkeltall ved å vurdere kommunens økonomiske stilling.

Når man skal gjøre en regnskapsanalyse er det ikke bare tilstrekkelig å måle tilstanden. Man bør også se på utviklingen. Noen tall er bedre

egnet enn andre. Tre nøkkeltall som kan belyse dette er:

Kredittid = Gjennomsnittlige kundefordringer x 365/Salgsinntekter på kreditt inkl. mva.

Betalingstid = Gjennomsnittlige leverandører x 365/Varekjøp på kreditt inkl. mva.

Lagertid = Gjennomsnittlig varebeholdning x 365/Varekostnad (vareforbruk)

Når man kjøper på kreditt har kunden ofte et valg mellom å betale kontant eller få en måneds rentefri kreditt. Ved kontantkjøp gis det ofte en kontantrabatt på 2 %. Det tilsvarer på årsbasis en rente på 24 %, eller mer nøyaktig 26,8 %. Derfor vil renten ved alternativ plassering være normalt lavere slik at det lønner seg å betale kontant istedenfor å bruke leverandørgjelden som en finansieringskilde.

Grunnen til at vi ofte beregner kredittid kunder er at det sier noe om hvor lettsolgte varene er. Dersom den stadig øker betyr det ikke bare at man har et økende skjult rentetap. Men det sier også noe om at varene ikke lenger er så populære eller at konkurransen hardner til.

Dersom betalingstiden til leverandører øker er dette ofte et tegn på pengeknipe, og at likviditeten er svekket.

Lagertid er en god indikator på konjunkturutsiktene. Noen ganger kan lagertiden øke på grunn av høyere servicenivå, men som oftest skyldes det at virksomheten ikke er flinke nok.

Rentabilitet

Alle som studerer faget økonomi kommer fort bort i rentabilitetsberegninger.

Totalkapitalrentabilitet måler bedriftens avkastning på den samlede kapitalen som er bundet i virksomheten. Den viser hvor godt bedriften har vært drevet, og gir et uttrykk for nivået på inntjeningen i perioden.

Totalkapitalrentabiliteten defineres som:
 $(\text{Ordinært driftsresultat} + \text{renter}) \times 100 \% / \text{Gjennomsnittlig total kapital}$.

Krav til totalrentabiliteten - Minst like høy som den avkastningen bedriften kunne fått ved en alternativ plassering av kapitalen, hensyn tatt til risiko. Videre må den være høyere enn den gjennomsnittlige gjeldsrenten.

De aller fleste driver virksomhet for å tjene penger. Men hvor flink er virksomheten til å forvalte dem. Svaret gis ofte i form av **egenkapitalrentabiliteten** som beregnes slik:
 $\text{Ordinært resultat før skatt} \times 100 \% / \text{Gjennomsnittlig egenkapital}$.

Krav til egenkapitalrentabiliteten: Minst like høy som den avkastningen bedriften kunne fått ved en alternativ plassering av kapitalen, hensyn tatt til risiko. Egenkapitalen bærer en høyere risiko enn fremmedkapitalen, og avkastningskravet bør derfor settes noe høyere.

Kontantstrøm mv.

Andre forhold som er viktig å se på er **kontantstrømmen**. Poenget er å vise hvor mye kronasje som kommer inn i virksomheten netto i løpet av året. Ofte er dette det beste uttrykk for resultatet av virksomheten. Man bør bruke skjønn, og det er lurt å beregne både ordinært nettoresultat og kontantstrøm.

Å se på **avskrivningssatsene** som har vært brukt eller totale avskrivninger i regnskapet gir også mye informasjon. Mange pynter på resultatet ved å føre mindre i avskrivninger enn det man burde gjøre. Jo lavere disse satsene er i forhold til hva lovlig kan være er som oftest et dårlig tegn.

Dersom man ikke har tilgang til avskrivningssatsene bør man sammenligne endring i anleggsmidler og avskrivningskostnaden. Har anleggsmidlene økt mens avskrivningene forholder seg konstante er dette et dårlig tegn.

Man bør også beregne **kontantdekningsgraden** siden det kan hende at det å bare se på kontantstrømmen kan være misvisende. Denne finnes som ved:
 $\text{Kontantstrøm} + \text{renter} / \text{Renter} + \text{avdrag}$.

Telleren sier noe om hvor mye penger man har til å betale gjelden sin. Nevneren sier hvor mye penger dette krever. Jo høyere dette tallet er, desto bedre. Er tallet 1 eller lavere har man skikkelige problemer.

Rentefølsomhet

et uttrykk som henger nært sammen med durasjon (modifisert durasjon) og gir uttrykk for hvor stor kurssvingningen (verdiendringen) på et lån (eller en plassering) blir ved renteendringer.

Følsomheten oppgis i prosent. En rentefølsomhet på 2 % betyr at et lån (eller en plassering) vil endre seg i kurs (verdi) med 2 % dersom renten endres med ett prosentpoeng.

Rentekompensasjon

I fem år får kommunen dekket rentene av staten innen visse sektorer, som renovasjon av skolebygg og kirker og utbygging av omsorgsboliger.

Renteswap

(også kalt rentebytteavtale) er en kontrakt mellom to parter (f.eks. en bank og kommunen) om bytte av rente. En slik avtale innebærer bytte av fast rente mot flytende/kort rente (for eksempel 3Mnd Nibor). Kommunen benytter renteswapper for å få en ønsket struktur med fast-/flytende rente i sin låneportefølje.

Det utveksles ingen hovedstol i en renteswap men kun rentedifferansen (mellom fast- og flytende rente) for det avtalte volum. Nåverdien av renteswappen er null ved inngåelse. Senere vil verdien av den svinge i takt med utviklingen for markedsrenten for den avtalte perioden. Ved utløpet av perioden vil nåverdien igjen være null.

Resultatvurdering

Det som skal måles. Resultater/virkninger av innsats på kort eller lang sikt. Produksjon (mengde, behovsdekning). Effektivitet / produktivitet, Kvalitet, Service (brukertilfredshet).

Ressurskrevende brukere

innbyggere som har behov for ekstra mye pleie, og som kommunene har store utgifter for.

ROBEK

Register om betinget godkjenning og kontroll, også kalt svartelista. Kommuner som ikke dekker inn merforbruk raskt nok, eller som budsjetterer med underskudd i budsjett eller økonomiplan kan havne i ROBEK.

Kommunene og fylkeskommunene som er i ROBEK skal fastsette en tiltaksplan som sikrer at økonomien bringes i balanse. Opplysningene i ROBEK-registeret anses for å være kjent for kommunens eller fylkeskommunens långivere/ medkontrahenter.

Kommunene og fylkeskommunene som oppfyller vilkårene for å bli registrert i ROBEK, skal før de inngår avtaler, orientere avtaleparten om at vedtak om lån og langsiktige leieavtaler krever godkjenning.

Kommunene og fylkeskommunene skal før de inngår avtaler om lån, også dokumentere overfor långiver at avtalen er innenfor den godkjente lånerammen og i tråd med vilkårene som departementet eventuelt har fastsatt for bruken av lånerammen. Inn- og utregistrering av kommuner i ROBEK skjer i hovedregel to ganger i året.

Oversikt over kommuner i ROBEK finnes på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider, www.dep.no/krd.

Selskapsskatt

En del av skatten som bedrifter betaler går tilbake til kommunene basert på hvor bedriftens arbeidsplasser er plassert. Inngår i inntektsutjevningen.

Selvkost

En del tjenester kan utføres til selvkost. Det betyr at kommunen kan skyve regningen videre til brukeren. Det er ulovlig for kommunen å tjene penger på selvkosttjenester.

Sertifikat

Samme som obligasjon, men med løpetid under ett år ved utleggelse.

Sikringsobligasjon

Et midlertidig pantedokument som tinglyses i forbindelse med omsetning av en eiendom. Pålydende er ofte kjøpesummen og dokumentet inneholder som regel en urådighetserklæring. Dette hindrer selger å oppta nye lån med pant i eiendommen eller tinglyste andre frivillige heftelser uten tillatelse fra megler. Obligasjonen skal sikre et betryggende oppgjør for kjøper og selger.

Skjønnsmidler

En pott penger som staten fordeler til kommunene utenfor rammetilskuddet og skatteinntektene. Går gjerne til kommuner med omstillingsproblemer. Tilskudd til nye barnehageplasser kommer også som skjønnsstilskudd. Oversikt over ordinære skjønnsmidler finnes i Grønt hefte.

I forbindelse med fremlegging av statsbudsjettet får hvert fylke tildelt en skjønnsramme. Skjønnsrammen inngår som en del av rammetilskuddet til kommunene. Denne rammen fordeles til fylkets kommuner etter en skjønsvurdering foretatt av fylkesmannen, og er ment å dekke behov som ikke fanges opp i tilstrekkelig grad av kommunenes inntektssystem. Kommunal- og

regionaldepartementet utgir hvert år et sett med generelle retningslinjer som er et grunnlag for fylkesmennes arbeid med fordeling av skjønnsrammen.

Fylkesmannen har siden 2004 på oppdrag fra KRD brukt en del av skjønnsmidlene til prosjektskjønn for omstilling og fornying i kommunene. En referansegruppe bestående av bl.a. 3 rådmenn utpekt av KS følger arbeidet.

Stresstest

Test for å måle effekten av et forhånds-definert markedssjokk. Eksempler på mulige stresstestscenarier er 30 prosent aksjekursfall og 2 prosent renteøkning.

Terskelverdi for direkte anskaffelse

Den verdi som til enhver tid fastsettes i Forskrift om offentlige anskaffelser, som grensen oppad for direkte anskaffelser (jf § 11 - 2 i forskrift om off. anskaffelser). Verdien fastsettes av departementet.

Terskelverdi EØS/WTO-avtalen

Grense for kontraktsverdi fastsatt etter EØS avtalen, justeres hvert annet år av departementet.

Tinglysning

Gir rettsvern for rettigheter i fast eiendom og andel i borettslag ovenfor tredjemann.

Tinglyste dokumenter blir registrert i grunnboken for fast eiendom og grunnboken for andeler i borettslag.

Underleverandør

En underleverandør er et individ eller en virksomhet som inngår en kontrakt om å utføre hele eller deler av forpliktelsene til en annen parts kontrakt. Eksempel: I mange tilfeller vil en leverandør til offentlig sektor kjøpe varer, direkte eller via mellomledd, fra andre virksomheter, for eksempel fra produsenter i lavkostland. Disse produsentene

kan engasjere atter andre lokale produsenter. Både mellomledd og produsenter er i dette tilfellet å anse som underleverandører.

Urådighetserklæring

Ved å tinglyse en urådighetserklæring vil ikke hjemmelshaver (eier) kunne disponere over eiendommen uten samtykke fra rettighetshaver.

Utgiftsindeks

Tekniske beregninger som bestemmer hvordan rammetilskuddet skal omfordeles mellom kommunene. Kommuner som er billige i drift (lav verdi på utgiftsindeksen) gir fra seg penger, kommuner dyre i drift (høy verdi på utgiftsindeksen) får penger. Samme som kostnadsnøkkel. Tabell over utgiftsindeksen finnes i Grønt hefte.

Utgiftsutjevningen

Forskjellene mellom landets kommuner er til dels store når det gjelder kostnadsstruktur, demografisk sammensetning mv. Dette medfører store variasjoner mellom kommunene i hvilke behov innbyggerne har for kommunale tjenester, og store forskjeller i kommunenes kostnader ved å produsere en enhet av tjenestene. Målet med utgiftsutjevningen er å fange opp slike variasjoner. En "tar" fra de relativt sett lettdrevne kommunene og gir til de relativt sett tungdrevne.

Med lettdrevet/tungdrevet menes en kommune som vurdert etter 19 objektive kriterier er rimeligere/dyrere i drift enn gjennomsnittskommunen.

Objektive kriterier er forhold som kommunen ikke kan påvirke, for eksempel alderssammensetning og bosettingsmønster. Kriteriene er tillagt ulike vekt ved utgiftsutjevningen. Analyser har vist at små kommuner har høyere utgifter knyttet til blant annet administrasjon enn større kommuner. Gjennom basiskriteriet i utgiftsutjevningen får de minste kommunene kompensasjon for

smådriftsulempene. Basistilskuddet er utformet slik at det fordeles med et fast beløp per kommune og ikke per innbygger. Målt i kroner per innbygger blir dermed basistilskuddet for den enkelte kommune større dess færre innbyggere kommunen har.

Utlegsforretning

Et ledd i tvangsinn drivelse av pengekrav. Et utlegg tinglyses på en eiendom når kreditor for et lån ønsker å sikre kravet. Blir pantesikkerheten tinglyst, kan eiendelene senere bli tvangssolgt av namsmyndighetene.

VAR-gebyrer

Vann, avløp og renovasjonsavgiftene/-gebyrene er beregnet for 120 m² bolig (gjennomsnittsbolig), eventuelt ut fra gjennomsnittlig areal/forbruk.

Etter gjeldende regelverk (forurensningsloven), skal renovasjonsgebyret være basert på selvkost 100 % inndekking). For vann og avløp er det anbefalt at gebyrene fullt ut skal dekke kommunenes kostnader, men det er ikke ulovlig å subsidiere vann- og avløpsgebyrene over kommunenes budsjetter. Et eventuelt overskudd skal settes av på fond, men det er ikke lenger tillatt å benytte fondet til investeringer. Alle investeringer må lånefinansieres og avskrives over et bestemt antall år. Vi viser her til lov om kommunale vann- og kloakkavgifter med tilhørende forskrifter.

Verdistyring

Alle ansatte i kommunen er opptatt av å utføre jobben på en kvalitativt god måte og utføre den effektivt.

Denne verdien kan uttrykkes slik; Forholdet mellom definerte behov og ressursinnsatsen som skal til å dekke behovene uttrykkes i følgende formel:

Verdi= behovstilfredsstillelse / ressursbruk

Forholdet mellom disse må gå i pluss.

Virksomhetsplan (Handlingsplan)

Inneholder: Hvilke tiltak skal iverksettes for å nå målene. Detaljering av fordeling av budsjettmidlene.

Økonomiplan

Oversikt over kommunes samlede virksomhet de neste 4 budsjettårene med spesiell vekt på det 1. året. Inneholder status og hovedutfordringer, samt mål og resultatkrav. Økonomiplanen skal fungere som et bindeledd mellom kommuneplan og årsbudsjett (1. året i planen).

Økonomiplanen skal balansere og den skal være et dokument som viser de økonomiske konsekvensene av kommunens langsiktige prioriteringer, dvs. gi en realistisk oversikt over inntekter, utgifter og prioriterte oppgaver for alle år i planperioden.

Økonomisk oversikt – drift

Budsjett- og regnskapsskjema kommunene plikter å sende inn til staten. Er et standardisert skjema som gjør at kommunene kan sammenlignes med hverandre. Viser i grove trekk hvor driftsinntektene kommer fra, hva pengene brukes til og hvordan kommunen disponerer driftsresultatet. Kan hentes ut fra KOSTRA.

Økonomisk oversikt – investeringsregnskap

Budsjett- og regnskapsskjema kommunene plikter å sende inn til staten. Er et standardisert skjema som gjør at kommunene kan sammenlignes med hverandre. Viser størrelsen på investeringene og hvordan de er finansiert. Kan hentes ut fra KOSTRA.

Årsresultatet

Årsresultatet er netto driftsresultat minus avsetninger til fond og investeringer.

 [Lytt til teksten](#)

Hva ser du etter?

- Nyheter, kunngjøringer og høringer
- Ny flyplass i Mo i Rana
- Ønsker du å booke time hos saksbehandler
- Meld feil digitalt til Rana kommune
- Ledige stillinger
- Skoleruta
- Har du rett på bostøtte?
- Innbyggertorg: - En ny møteplass for innbyggerne

Hei! Mitt navn er Kari. [Hva kan jeg hjelpe deg med?](#)

Våre tjenester

Hva kan vi hjelpe deg med? Se alle våre tjenester.

Aktivitetskalender

Hva skjer i Rana kommune? Følg med på alt som skjer.

Moving to Mo i Rana

Relocation and settlement in Mo i Rana

Vil du være med å påvirke?

Følg med på hva som skjer i kommunen og lokaldemokratiet. Si din mening om planer, følg med på prosjekter og se politikernes møtekalender.

[Se alt om politikk](#)

- Politisk møteplan og saksdokumenter
- Følg med på våre politiske møter
- Si meningen din/høringer
- Planer, budsjett og reglementer
- Offentlig innsyn og postliste
- Rana i vekst
- Valg 2023

Kontakt oss

[Kontaktinformasjon](#)[Nød- og vakttelefoner](#)[Personvernerklæring](#)[Meld om feil på nettsiden eller gi oss din tilbakemelding](#)[Tilgjengelighetserklæring](#)

Følg oss på sosiale medier

